

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์ผล

(Findings and Results)

ผลการศึกษาได้แบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาและพัฒนาวนเกษตร(ห้วยหิน)

ตอนที่ 4 ผลการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯและในรัศมีการกระจายเสียงของสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน

ตอนที่ 5 ผลการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชาวบ้านในเครือข่ายศูนย์ศึกษาและพัฒนาวนเกษตร(ห้วยหิน)

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน บทบาทของศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน

ข้อมูลพื้นฐาน ในอดีตพื้นที่บริเวณเขาหินซ้อนจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นป่าดงดิบที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทยมีลักษณะภูมิประเทศเป็นเขาหินเล็กใหญ่ทับซ้อนกันอยู่ทั่วไป เพียงชั่วระยะเวลา 30 กว่าปี ต่อมาการคมนาคมสะดวกทำให้ผู้คนเดินทางเข้าไปในพื้นที่ได้สะดวก ผลที่ตามมาคือมีการทำลายป่าเพื่อนำพื้นที่มาใช้เพาะปลูกเป็นจำนวนมากจนทำให้ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์กลายเป็นพื้นที่เสื่อมโทรมและมีปัญหาการชะล้างพังทลายของดินสูง จนกระทั่งเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรพื้นที่ดังกล่าว และทรงคิดหา แนวทางในการแก้ไขเพื่อช่วยเหลือหรือบรรเทาความเดือดร้อนของราษฎรโดยใช้วิชาการในหลายๆด้านประกอบกัน เป็นการดำเนินการแก้ไขในลักษณะผสมผสานของหลายๆ หน่วยงานจึงมี พระราชดำริให้หน่วยงานจากกรมกองต่างๆ มาร่วมกัน พัฒนาพื้นที่แห่งนี้ เป็นศูนย์ศึกษาตัวอย่างประโยชน์ ที่ เกิดขึ้นได้เป็นสองทางคือต้นทางซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้ ฝึกหัดการทำงานร่วมกันได้ความรู้ในการพัฒนาและปลายทางคือราษฎรได้รับความช่วยเหลือในการ

พัฒนาที่ดินทำกินให้มี ความอุดมสมบูรณ์ขึ้นอันเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการจัด ตั้งโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ศูนย์ศึกษาฯ เขาหินซ้อนมีบทบาทในการพัฒนาและเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตรแก่เกษตรกรและผู้ที่สนใจทั่วไปมาโดยตลอดนับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งศูนย์เมื่อปี พ.ศ.2522 โดยมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

1. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์พระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ประชาคมโลกทุกชาติทุกชนชั้นได้รับรู้ถึงโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดของหลักการและแนวทางการปฏิบัติที่มุ่งสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและพัฒนาคนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

2. การส่งเสริมและรณรงค์การปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ จัดทำแปลงเรียนรู้สาธิตการปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่ที่มีน้ำไหลบ่ากัดเซาะหน้าดิน

3. การส่งเสริมการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรสำหรับการป้องกัน รักษา บรรเทาหรือกำจัดอาการของโรคบางชนิด เผยแพร่การใช้ประโยชน์และเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ของนักเรียนนักศึกษา และผู้ที่สนใจทั่วไป

4. การให้บริการฝึกอบรมวิชาชีพด้านเกษตรกรรมผสมผสานและด้านศิลปหัตถกรรมให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจทั่วไป เพื่อสนองพระราชดำริในการให้ศูนย์ศึกษาฯ เขาหินซ้อนเป็นศูนย์เรียนรู้อันเป็นการเสริมสร้างความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ ฝึกหัดให้เกิดความชำนาญเพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ

รูปแบบของกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ใช้ในการพัฒนาการเกษตร

ศูนย์ศึกษาฯ เขาหินซ้อนมีรูปแบบในการสื่อสารกับเกษตรกร ดังนี้

การจัดประชุม

มีการประชุมเพื่อสอบถามถึงปัญหาหรือความต้องการของเกษตรกร และร่วมกันหาแนวทางการดำเนินงานและแก้ไขปัญหาด้วยกัน

การจัดฝึกอบรม

ทางศูนย์ศึกษาฯ มีการจัดโครงการฝึกอบรมแก่เกษตรกรหลายโครงการ เช่น โครงการฝึกอบรมเรื่อง เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการจัดฝึกอบรมเกษตรกรทฤษฎีใหม่ฯ ของทางศูนย์ศึกษาฯ มีแนวทางการดำเนินงานโดยแบ่งขั้นตอนออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การบรรยายในหัวข้อ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภค ดินทรายพื้นใต้ด้วยเกษตรทฤษฎีใหม่และความรู้ด้านพืช สัตว์และประมง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาดูงานเกษตรกรตัวอย่างที่สวนของ นายสำรอง แดงพลับ ที่อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี หลังจากการจัดฝึกอบรมผ่านไปแล้ว ทางศูนย์ได้มีการติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอพบว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมมีการนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง และมีการติดต่อขอคำปรึกษาแนะนำจากเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ

การจัดศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน

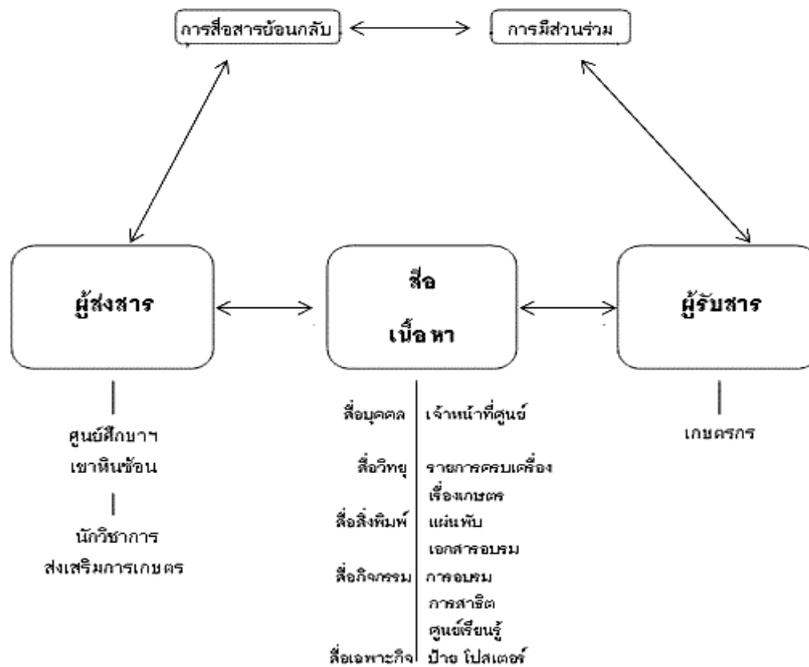
ทางศูนย์ศึกษาฯ ได้มีการเชิญเกษตรกรเจ้าของภูมิปัญญาหลายท่านมาเป็นวิทยากรถ่ายทอดแนวคิดให้แก่เกษตรกรรายอื่น ๆ เช่น ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านของคุณทิม คณะสงฆ์เกษตรกรเจ้าของภูมิปัญญาเรื่อง“การปรับปรุงดินโดยใช้อินทรีย์วัตถุ” โดยคุณทิมได้แบ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นศูนย์เรียนรู้ฯ เพื่อเป็นแบบอย่างในการให้ความรู้และแนะนำวิธีการปรับปรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสด และการทำปุ๋ยชีวภาพให้แก่เกษตรกรรายอื่น ๆ ที่สนใจ

การจัดรายการวิทยุชุมชน

ทางศูนย์ศึกษาฯ ได้จัดรายการทางสถานีวิทยุชุมชนเพื่อการเรียนรู้สู่ชุมชนเขาหินซ้อน ความถี่ 93.75 เมกะเฮิร์ตซ์ มีชื่อรายการว่า “ครบเครื่องเรื่องเกษตรกับศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน” โดยมีเจ้าหน้าที่จากทางศูนย์ศึกษาฯ เป็นผู้จัดรายการ เนื้อหาของรายการจะมีเนื้อหาทางข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรที่น่าสนใจ เช่น ราคาพืชผลทางการเกษตร สภาพการระบาดของโรคและแมลงและเรื่องน่าสนใจอื่น ๆ ทางรายการมีการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้ามาขอคำปรึกษาปัญหาทางการเกษตรด้วย

การประชาสัมพันธ์

ทางศูนย์ศึกษาฯ ได้จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ไว้ในทุกหมู่บ้าน มีการจัดทำจดหมายข่าวเพื่อส่งข่าวสารไปยังเกษตรกร และมีการใช้เจ้าหน้าที่เป็นสื่อบุคคลเพื่อประสานงานกับเกษตรกร นอกจากนี้รูปแบบข้างต้นแล้ว รูปแบบการสื่อสารกับเกษตรกรจะเป็นการพบปะพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุยเมื่อพบกับเกษตรกรโดยบังเอิญตามสถานที่ต่าง ๆ การไปเยี่ยมเกษตรกรตามไร่นา เป็นต้น

รูปแบบของกระบวนการสื่อสารของศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน

บทบาทของสื่อชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการเกษตร

สื่อที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาการเกษตรของศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อนแบ่งออกเป็นประเภทหลัก ๆ ได้ดังต่อไปนี้

สื่อบุคคล นับว่าเป็นสื่อที่มีความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรที่ทำหน้าที่ในการเผยแพร่ข้อมูลหรือความรู้ทางการเกษตรไปสู่เกษตรกร โดยวิธีการจัดประชุมนัดพบกับกลุ่มเกษตรกรหรือการเดินทางไปเยี่ยมเกษตรกรที่ไร่นา

สื่อกิจกรรม มีการฝึกอบรม การสาธิตและศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านที่จัดขึ้น เช่น การทำเกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ การปลูกหญ้าแฝก การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากการที่เกษตรกรจะยอมรับความรู้หรือการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มักจะเน้นที่การทำให้ดู การอบรม การสาธิตและศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งเป็นจุดสาธิต ที่ช่วยทำให้เกษตรกรสามารถกลับมาทบทวนได้อีกเมื่อเขามีความพร้อม เพื่อให้เกษตรกรได้ทดลองทำเอง นับว่าเป็นรูปแบบและกลยุทธ์การสื่อสารที่ได้ผลอย่างมาก

การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของเกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบของ ศูนย์ศึกษาฯ เขาหินซ้อน

ศูนย์ศึกษาฯ เขาหินซ้อนมีการเปิดโอกาสให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม ดังนี้

มีการสอบถามความต้องการของเกษตรกรโดยการประชุมกับแกนนำ มีการนำหลัก SWOT Analysis มาใช้ในการสอบถามความคิดเห็น ปัญหาและความต้องการของเกษตรกร เช่น ปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำทางการเกษตร ปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืช เป็นต้น และเมื่อทางศูนย์ฯ เขาหินซ้อนได้ข้อมูลจากเกษตรกรแล้ว จะนำข้อมูลเหล่านั้นมาจัดทำแผนการดำเนินงานและจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมให้ครอบคลุมความต้องการของเกษตรกร ทั้งทางด้านพืช ปศุสัตว์ ประมง การทำเกษตรทฤษฎีใหม่และอื่น ๆ เช่น ในการดำเนินโครงการผลิตสบู่ดำ เพื่อใช้เป็นพืชพลังงานทดแทน ได้เปิดโอกาสให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

ในการมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการหรือคณะกรรมการ มีเกษตรกรร่วมเป็นคณะกรรมการ โดยเกษตรกรจะส่งตัวแทนที่เป็นแกนนำมาร่วมประชุม แสดงความคิดเห็นในการดำเนินงาน ในการมีส่วนร่วมเป็นวิทยากรในบางเรื่อง เช่น มีเกษตรกรเจ้าของสวนสบู่ดำร่วมเป็นวิทยากร โดยจัดพื้นที่ของตนเองเป็นศูนย์เรียนรู้ เพื่อเป็นแบบอย่างให้เกษตรกรรายอื่น ๆ ที่สนใจได้เข้ามาศึกษา

ในการมีส่วนร่วมผลิตโปสเตอร์ ป้าย เอกสารหรือสื่ออื่นๆ เกษตรกรไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำสื่อ โปสเตอร์ ป้าย เอกสารหรือสื่ออื่นๆ เนื่องการเกษตรกรไม่มีทักษะความสามารถในการออกแบบหรือผลิตสื่อ ในการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรการอบรม/การสาธิต เกษตรกรเจ้าของแปลงร่วมเป็นผู้สาธิตวิธีการผลิตสบู่ดำ ตั้งแต่การเตรียมดิน เพาะกล้า การบำรุงรักษา การป้องกัน กำจัดโรคและแมลง และการเก็บเกี่ยวผลผลิต

ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอื่น ๆ ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีส่วนร่วมตั้งแต่การรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกสบู่ดำ ในขั้นตอนของการผลิตทางศูนย์ฯ ได้แจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ สบู่ดำให้แก่เกษตรกร เมื่อได้ผลผลิตแล้วทางกลุ่มฯ ได้รวบรวมผลผลิตมาไว้ที่ศูนย์กลางที่เรียกว่า "ธนาคารสบู่ดำ" เพื่อรวบรวมและรับซื้อผลผลิต

ในส่วนของการประเมินผลการดำเนินโครงการมีการติดตามประเมินผลโดยการใช้แบบสอบถามความพึงพอใจ และมีเจ้าหน้าที่เดินทางไปพบปะพูดคุยเพื่อสอบถามและรับฟังปัญหาหรือความต้องการจากเกษตรกร

ตารางที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของเกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบของ ศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน

กิจกรรมการมีส่วนร่วม	ลักษณะการมีส่วนร่วม	ใครมีส่วนร่วม
1.จัดประชุมโดยการใช้ Swot analysis	1.ร่วมแสดงความคิดเห็น	1.เจ้าหน้าที่ศูนย์/แกนนำ
2.จัดรายการวิทยุ	2.ร่วม เป็นผู้ ฟัง/ถาม ปัญหา	2.เจ้าหน้าที่สถานี/เกษตรกร
3.ถ่ายทอดความรู้ผ่านศูนย์เรียนรู้ฯ	3.ร่วมถ่ายทอดความรู้	3.เกษตรกร/เกษตรกร

ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการดำเนินโครงการ

ศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน พบปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการสื่อสารเปลี่ยนแปลงกระบวนการคิดของเกษตรกร อาทิเช่น การเปลี่ยนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่เกษตรกรเคยปฏิบัติมาเป็นทำเกษตรแบบผสมผสานที่มีความยั่งยืน หรือการเปลี่ยนวิธีการเตรียมแปลงปลูกพืชของเกษตรกร จากที่เคยเตรียมแปลงแบบยาวตามความลาดชันของพื้นที่มาเป็นการเตรียมแปลงแบบขวางซึ่งจะลดการชะล้างหน้าดิน เป็นการช่วยรักษาธาตุอาหารไว้ในดินส่งผลให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน

บทบาทของสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน

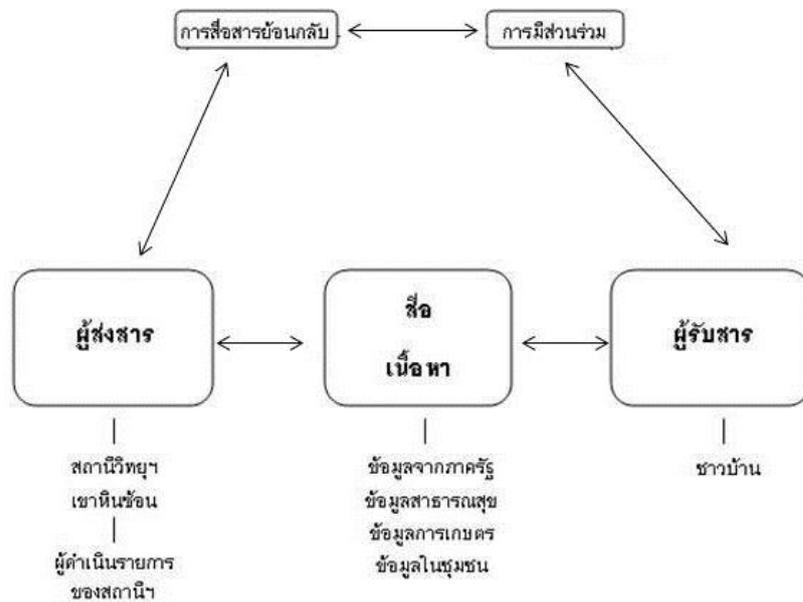
สถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อนได้ตั้งขึ้นใน ปี พ.ศ. 2547 จากการริเริ่มของนาย ประสิทธิ์ เส็งมี ซึ่งในขณะนั้นได้ทำงานเป็นผู้ดำเนินรายการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีสถานีวิทยุชุมชนในพื้นที่อำเภอพนมสารคาม เพื่อเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้เข้าถึงชาวบ้านในพื้นที่ได้มากขึ้น โดยในช่วงเวลานั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้เปิดช่องทางการปฏิรูปสื่อของรัฐใหม่ โดยในมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญได้ระบุว่า “คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคมเป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ ให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นองค์กรอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่และกำกับดูแลการประกอบกิจการ โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐและประโยชน์สาธารณะอื่น ๆ รวมทั้ง

การแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม” โดยการจัดสรรคลื่นความถี่ให้ประชาชนมีแนวคิดหลักคือ ให้ประชาชนได้ใช้สื่อเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยสื่อหลักที่จะให้ประชาชนได้ใช้คือวิทยุกระจายเสียง ภายใต้ชื่อว่า “วิทยุชุมชน” นายประสิทธิ์ เล็งมี ประธานกรรมการสถานีวิทยุฯ ได้ปรึกษาหารือกับผู้นำชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่อำเภอพนมสารคาม และได้มีข้อสรุปว่าสมควรที่จะมีสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อนขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ในการเป็นสื่อกลางการติดต่อสื่อสารกับชาวบ้าน โดยใช้งบประมาณส่วนตัวเป็นเงิน 2 แสนบาทในการจัดซื้ออุปกรณ์พื้นฐานที่ใช้ในการดำเนินการกระจายเสียง ในความถี่ 93.75 เมกะเฮิร์ตซ์ มีระยะรัศมี 30 กิโลเมตร และมีนายประสิทธิ์ เป็นประธานกรรมการสถานีฯ มีผู้นำชุมชนและหัวหน้าหน่วยงานราชการต่าง ๆ ในพื้นที่อำเภอพนมสารคามร่วมเป็นกรรมการในการดำเนินงาน

ในส่วนของเนื้อหาของรายการของสถานีฯ จะเกี่ยวข้องกับเกษตร การพัฒนาชุมชน การสาธารณสุข และการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานราชการเป็นหลัก โดยหน่วยงานที่ใช้สถานีฯ เป็นสื่อในการติดต่อกับชาวบ้าน ได้แก่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอพนมสารคาม สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอพนมสารคามและมีผู้นำชุมชนต่าง ๆ เข้ามาใช้สถานีฯ เป็นสื่อในการสื่อสารกับชาวบ้าน โดยได้เข้ามาพูดคุยในรายการในประเด็นเรื่องราวหรือปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาในการประกอบอาชีพ การให้คำแนะนำในการทำการเกษตร และการให้ข้อมูลของโรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น

รูปแบบของกระบวนการการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ใช้ในการพัฒนาการเกษตร

ทางสถานีฯ มีรูปแบบของกระบวนการการสื่อสาร โดยเป็นการดำเนินรายการผ่านทางสื่อชุมชน คือ วิทยุชุมชน ในความถี่ 93.75 เมกะเฮิร์ตซ์ เนื้อหาของรายการส่วนใหญ่ จะเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านเป็นหลัก อาทิ การประกอบอาชีพ เรื่องโรคภัยไข้เจ็บ การทำการเกษตร เป็นต้น โดยจะมีเจ้าหน้าที่ของสถานีฯ เป็นผู้ดำเนินรายการและมีผู้ร่วมรายการที่เป็นเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานในอำเภอพนมสารคามมาพูดคุยในเรื่องต่างๆ รวมทั้งมีการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านที่มีปัญหาหรือข้อสงสัยสามารถโทรศัพท์เข้ามาขอคำปรึกษาได้ในรายการ

รูปแบบของกระบวนการสื่อสารของสถานีวิทยาเขานินซ็อน

บทบาทของสื่อชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการเกษตร

ทางสถานีฯ มีรายการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น รายการ “ครบเครื่องเรื่องเกษตร” ซึ่งได้จัดร่วมกับศูนย์ศึกษาเขานินซ็อน โดยเป็นรายการที่ให้ความรู้ในทุกด้านของการทำการเกษตร ทั้งการเพาะปลูกพืช การปศุสัตว์และการประมง และมีการเลือกเนื้อหาให้เหมาะสมกับสิ่งที่เกษตรกรกำลังสนใจอยู่ ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มพูนความรู้และเทคนิคการทำการเกษตรให้มากขึ้น

การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของเกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบของสถานีวิทยชุมชนเขานินซ็อน

ทางสถานีฯ ได้มีการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยจะมีผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการต่าง ๆ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่จากศูนย์ศึกษาเขานินซ็อนและเจ้าหน้าที่จากสำนักงานสาธารณสุขร่วมเป็นคณะกรรมการ ทำหน้าที่แสดงความคิดเห็นในการดำเนินงานของสถานี โดยมีการประชุมเป็นประจำทุกเดือน และเปิดโอกาสให้เข้ามาเป็นผู้ดำเนินรายการร่วมในการให้คำปรึกษาหรือข้อมูลแก่ชาวบ้านที่โทรศัพท์เข้ามาสอบถามในรายการ โดยมีชื่อรายการว่า “ชุมชนก้าวหน้า”

ตารางที่ 4 การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของเกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบของ
สถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน

กิจกรรมการมีส่วนร่วม	ลักษณะการมีส่วนร่วม	ใครมีส่วนร่วม
1.จัดรายการวิทยุ	1.พูดคุย/โทรศัพท์ถาม ปัญหา	1.เจ้าหน้าที่สถานีฯ/เกษตรกร
2.ประชุมกรรมการประจำเดือน	2.ร่วมเป็นกรรมการ	2.กรรมการสถานีฯ/ผู้ใหญ่บ้าน

ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน

ทางสถานีฯพบปัญหาในการดำเนินงาน คือ การขาดงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งงบประมาณเหล่านี้จะใช้เป็นค่าการจัดการสถานีฯ เช่น เงินเดือนเจ้าหน้าที่ ค่าไฟฟ้า ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์ ซึ่งถือว่าจำเป็นอย่างมากในการดำเนินการสถานีฯ

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาและพัฒนา เกษตร (ห้วยหิน)

บทบาทของศูนย์ศึกษาและพัฒนาเกษตร(ห้วยหิน)

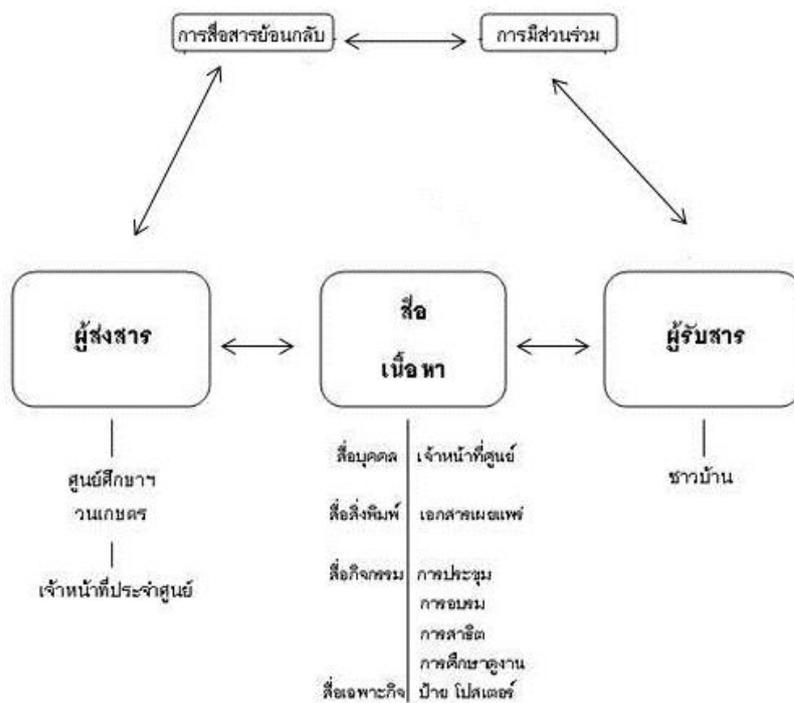
ศูนย์ศึกษาและพัฒนาเกษตร(ห้วยหิน) จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2539 โดยมีความเป็นมาจากการที่นายวิบูลย์ เข็มเฉลิม หรือผู้ใหญ่วิบูลย์ อดีตผู้ใหญ่บ้านห้วยหินและอดีตสมาชิกวุฒิสภา ได้รับทุนสนับสนุนจาก สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ(กปร) ซึ่งในตอนเริ่มต้นโครงการนั้นผู้ใหญ่วิบูลย์จะใช้พื้นที่ป่าบริเวณบ้านเขาขาดเป็นที่ตั้งของศูนย์ศึกษาฯ แต่ทางกรมป่าไม้ได้สั่งการให้เคลื่อนย้ายออกไป จึงจำเป็นต้องย้ายมาตั้งที่บ้านสวนวนเกษตรของท่านเอง ตั้งแต่นั้นมาผู้ที่สนใจแนวคิดวนเกษตรและแนวคิดเพื่อการพึ่งตนเองได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ที่ศูนย์ฯ แห่งนี้เป็นจำนวนมาก

ทางศูนย์ศึกษาฯมีการใช้สื่อบุคคลซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ในการติดต่อสื่อสารหรือประสานงานกับแกนนำและสมาชิกจากชุมชนเครือข่ายต่าง ๆ ในเครือข่ายวนเกษตรและป่าชุมชนรอบป่าตะวันออกหรือเครือข่ายป่าตะวันออก ในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของศูนย์ศึกษาฯ นอกจากนี้ยังมีการใช้สื่อต่าง ๆ เช่น การจัดอบรม การศึกษาดูงาน และป้ายประชาสัมพันธ์

การจัดโครงการหรือกิจกรรมของทางศูนย์จะเกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น การฝึกอบรมกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง การจัดการ 5 อย่าง (ข้าว อาหาร เครื่องใช้ ยาสมุนไพร และดิน) เป็นต้น

รูปแบบของกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ใช้ในการพัฒนาการเกษตร

รูปแบบของกระบวนการสื่อสารของทางศูนย์ จะมีการใช้สื่อบุคคลซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ในการติดต่อสื่อสารหรือประสานงานกับแกนนำและชาวบ้านจากชุมชนเครือข่ายต่างๆ ในเครือข่ายวนเกษตรและป่าชุมชนรอบป่าตะวันออกหรือเครือข่ายป่าตะวันออก ในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของศูนย์ศึกษา นอกจากนี้ยังมีการใช้สื่อต่างๆ เช่น การจัดอบรม การศึกษาดูงาน และป้ายประชาสัมพันธ์

รูปแบบของกระบวนการสื่อสารของศูนย์ศึกษาวนเกษตร

บทบาทของสื่อชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการเกษตร

สื่อที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาการเกษตรของศูนย์ศึกษาชนวนเกษตร แบ่งออกเป็นประเภทหลัก ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. **สื่อบุคคล** นับว่าเป็นสื่อที่มีความสำคัญ และเป็นสื่อที่ขับเคลื่อนการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาชนวนเกษตรให้เกิดการพัฒนา โดยสื่อบุคคลที่เป็นแกนนำสำคัญภายในศูนย์ศึกษาชนวนเกษตร และสื่อบุคคลที่มาจากนอกศูนย์ศึกษาชนวนเกษตร ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจากภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน มีการใช้กระบวนการสื่อสารที่เน้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในทุกระดับตามความสมัครใจของชาวบ้านแต่ละคนในเครือข่าย โดยให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นสะท้อนปัญหาของตนเองออกมา รวมทั้งร่วมกันเสนอแนวทางเพื่อการแก้ปัญหานั้น ๆ ร่วมกัน โดยมีการประชุมร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่กับชาวบ้านในเครือข่ายทุกวันที่ 11 ของทุกเดือนเพื่อร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหา โดยปัญหาส่วนใหญ่ จะเป็นเรื่องการใช้ชีวิตตามแนวคิดวนเกษตรและแนวคิดการพึ่งพาตนเอง เพื่อช่วยลดปัญหาเรื่องหนี้สินหรือการเป็นหนี้ที่ปรึกษาให้แก่ชาวบ้านที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวมาสู่การทำวนเกษตร

2. **สื่อกิจกรรมการฝึกอบรม การสาธิตและการดูงานภายในเครือข่าย** มีการอบรมและการสาธิตในเครือข่าย การให้ชาวบ้านในเครือข่ายลงมือทำเองและการเลือกผู้ที่เป็นแล้วให้ทำหน้าที่เป็นสื่อบุคคลถ่ายทอดการเรียนรู้ไปสู่ชาวบ้านคนอื่น ๆ และในทุกสิ้นปี จะมีการเลือกสวนวนเกษตรของชาวบ้านในเครือข่ายมา 1 แห่ง เพื่อใช้เป็นที่สถานที่ศึกษาดูงานและมีการเสวนาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานเกษตรร่วมกัน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของชาวบ้านในเครือข่ายศูนย์ศึกษาชนวน-เกษตร

ศูนย์ศึกษาชนวนเกษตร มีการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม เช่น ในการดำเนินโครงการการเรียนรู้การจัดการ 5 อย่าง (ข้าว อาหาร ข้าวของเครื่องใช้ ยาสมุนไพรและดิน) จะมีการสอบถามความต้องการของชาวบ้านในเครือข่ายโดยการประชุม มีการสอบถามความคิดเห็นหรือพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และเมื่อทางศูนย์ศึกษาฯ ได้ข้อมูลจากชาวบ้านในเครือข่ายแล้ว จะนำข้อมูลเหล่านั้นมาจัดทำแผนการดำเนินงาน และจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมให้ครอบคลุมความต้องการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองและวนเกษตร

นอกจากนี้ชาวบ้านที่มีประสบการณ์การทำงานเกษตรมาพอสมควรแล้วจะมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดประสบการณ์แก่ชาวบ้านคนอื่น ๆ โดยการเป็นวิทยากรในการอบรมหรือการสาธิต

ตารางที่ 5 การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของชาวบ้านในเครือข่ายศูนย์ศึกษาฯ วน-เกษตร

กิจกรรมการมีส่วนร่วม	ลักษณะการมีส่วนร่วม	ใครมีส่วนร่วม
1.จัดประชุมฯ	1.ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	1.เจ้าหน้าที่ศูนย์/ชาวบ้าน เครือข่าย
2.การสาธิตฯ	2 ร่วมแลกเปลี่ยน เรียนรู้.	2.เจ้าหน้าที่ศูนย์/ชาวบ้าน เครือข่าย
3.การติดตามประสานงาน	3.ร่วมพูดคุย/โทรศัพท์ถาม ปัญหา	3.เจ้าหน้าที่ศูนย์/ชาวบ้าน เครือข่าย

ตอนที่ 4 ผลการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกร ในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯและในรัศมีการกระจายเสียงของสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างของเกษตรกร

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างของเกษตรกร แสดงตามตารางที่ 6 ประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

เพศ ส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 55.33 รองลงมาเป็นเพศหญิงร้อยละ 44.67

อายุ พบว่า อายุน้อยที่สุดคือ 22 ปี และอายุมากที่สุดคือ 80 ปี ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วงมากกว่าหรือเท่ากับ 46 ปี ร้อยละ 74.67 รองลงมาอยู่ในช่วง 36-45 ปี ร้อยละ 20.67 และส่วนน้อยอยู่ในช่วงน้อยกว่าหรือเท่ากับ 25 ปี ร้อยละ 0.67

ศาสนา กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด ร้อยละ 100

ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับ ป.4 ร้อยละ 74 รองลงมาไม่ได้เรียนหนังสือ ร้อยละ 8 และส่วนน้อยจบระดับ ปวส. ร้อยละ 0.66

สถานภาพ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในสถานภาพสมรส ร้อยละ 90 และรองลงมาอยู่ในสถานภาพโสด ร้อยละ 6.67 และส่วนน้อยอยู่ในสถานภาพม่าย ร้อยละ 3.33

สถานภาพในครอบครัว พบว่า ส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว ร้อยละ 58.66 และรองลงมาเป็นสมาชิกในครอบครัว ร้อยละ 41.33

สถานภาพการรวมกลุ่มในชุมชน/หน่วยงาน ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในกลุ่ม ร้อยละ 61.33 และรองลงมาไม่ได้เข้าร่วมกลุ่ม ร้อยละ 34 และส่วนน้อยเป็นหัวหน้ากลุ่ม ร้อยละ 1.33

สถานภาพการรวมกลุ่มนอกชุมชน/หน่วยงาน ส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่ม ร้อยละ 80 และรองลงมาเป็นสมาชิกในกลุ่ม ร้อยละ 19.33 และส่วนน้อยเป็นหัวหน้ากลุ่ม ร้อยละ 0.66

อาชีพหลัก ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ร้อยละ 85.33 รองลงมามีอาชีพรับจ้างนอกภาคการเกษตร ร้อยละ 5.33 และส่วนน้อยรับราชการและรับจ้างในภาคการเกษตร ร้อยละ 1.33 เท่ากัน

อาชีพรอง ส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรอง ร้อยละ 53.33 รองลงมามีอาชีพรับจ้างนอกภาคการเกษตร ร้อยละ 24 และส่วนน้อยมีอาชีพธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 0.66

ตารางที่ 6 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (N = 150)	ร้อยละ
เพศ		
- ชาย	83	55.33
- หญิง	67	44.67
อายุ		
- น้อยกว่าหรือเท่ากับ 25 ปี	1	0.67
- 26 – 35 ปี	6	4.00
- 36 – 45 ปี	31	20.67
- มากกว่าหรือเท่ากับ 46 ปี	112	74.67
ศาสนา		
- พุทธ	100	100.00

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (N = 150)	ร้อยละ
สถานภาพ		
- โสด	10	6.67
- สมรส	135	90.00
- ม่าย	5	3.33
สถานภาพในครอบครัว		
- หัวหน้าครอบครัว	88	58.66
- สมาชิก	62	41.33
สถานภาพการรวมกลุ่มในชุมชน หน่วยงาน/ องค์กร		
- หัวหน้า/ ประธาน	2	1.33
- กรรมการ	5	3.33
- สมาชิก	92	61.33
- ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่ม	51	34.00
สถานภาพการรวมกลุ่มนอกชุมชน หน่วยงาน/ องค์กร		
- หัวหน้า/ ประธาน	1	0.66
- สมาชิก	29	19.33
- ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่ม	120	80
อาชีพหลัก		85.33
- เกษตรกร	128	1.33
- รับราชการ	2	2.66
- ธุรกิจส่วนตัว	4	4.00
- ค้าขาย	6	1.33
- รับจ้างในภาคการเกษตร	2	5.33
- รับจ้างนอกภาคการเกษตร	8	

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (N = 150)	ร้อยละ
อาชีพรอง		
- เกษตรกร	19	12.66
- ธุรกิจส่วนตัว	1	0.66
- ค้าขาย	12	8.00
- รับจ้างในภาคการเกษตร	4	2.66
- รับจ้างนอกภาคการเกษตร	36	24.00
- ไม่มีอาชีพรอง	80	53.33

การรับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้เกี่ยวกับการเกษตรจากสื่อต่างๆ ของเกษตรกร

การรับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้เกี่ยวกับการเกษตรจากสื่อต่าง ๆ ของเกษตรกร แสดงตามตารางที่ 7 ประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

สื่อหลัก กลุ่มตัวอย่างรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อหลัก ได้แก่ จากโทรทัศน์ ร้อยละ 62.66 หนังสือพิมพ์ ร้อยละ 18 และจากวิทยุร้อยละ 5.33

สื่อชุมชน กลุ่มตัวอย่างรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อชุมชน ได้แก่ จากวิทยุชุมชน ร้อยละ 42 และจากหอกระจายข่าว ร้อยละ 16.66

สื่อบุคคล กลุ่มตัวอย่างรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคล ได้แก่ เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ ร้อยละ 70.66 จากผู้นำชุมชน ร้อยละ 35.33 และจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชน ร้อยละ 9.33

สื่อกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อกิจกรรม ได้แก่ การอบรมหรือการสาธิต ร้อยละ 82 จากการศึกษาดูงาน ร้อยละ 40 และจากการรณรงค์ ร้อยละ 9.33

สื่ออื่น ๆ กลุ่มตัวอย่างรับข้อมูลข่าวสารจากสื่ออื่น ๆ ได้แก่ แผ่นพับ ร้อยละ 31.33 จากป้ายหรือโปสเตอร์ ร้อยละ 29.33 และจากสื่ออื่น ๆ ร้อยละ 0.66

ตารางที่ 7 การรับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้เกี่ยวกับการเกษตรจากสื่อต่าง ๆ ของเกษตรกร

ชนิดสื่อ	จำนวน (N = 150)		
	รับ		ไม่รับ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน
สื่อหลัก	94	62.66	
- โทรทัศน์	8	5.33	56
- วิทยุ	27	18.00	142
- หนังสือพิมพ์			133
สื่อชุมชน	63	42.00	
- วิทยุชุมชน	25	16.66	87
- หอกระจายข่าว			125
สื่อบุคคล			
- ผู้นำชุมชน	53	35.33	97
- เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการ	106	70.66	44
- เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานเอกชน	14	9.33	136
สื่อกิจกรรม			
- การอบรม/ การสาธิต	123	82.00	33
- การศึกษาดูงาน	60	40.00	90
- การรณรงค์	14	9.33	136
สื่ออื่น ๆ	47	31.33	103
- แผ่นพับ	44	29.33	196
- ป้าย/ โปสเตอร์	1	0.66	149
- อื่น ๆ			

การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของเกษตรกร กับศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ

การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของเกษตรกร กับศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ แสดงตามตารางที่ 8 ประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

การมีส่วนร่วมในการวางแผน

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการวางแผนอยู่ในระดับน้อยถึงน้อยที่สุด โดยการมีส่วนร่วมในการประชุมกับศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อนฯอยู่ในระดับน้อย ส่วนการมีส่วนร่วมในหัวข้ออื่น ๆอยู่ในระดับน้อยที่สุดทั้งหมด

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร/ผู้ผลิต

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสารหรือผู้ผลิต ทุกหัวข้ออยู่ในระดับน้อยที่สุดทั้งหมด

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร ได้แก่ การเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ)อยู่ในระดับมาก และการติดต่อขอข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมอยู่ในระดับปานกลาง

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ) อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 8 การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของเกษตรกรกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ

ประเด็น	จำนวน (N = 150)			ระดับของ การมีส่วนร่วม
	รวม		ไม่รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	
1.การมีส่วนร่วมในการวางแผน				
1.1 ร่วมประชุม	60	40.00	90	น้อย
1.2 ร่วมเป็นกรรมการในการดำเนินโครงการและกิจกรรม	11	7.33	139	น้อยที่สุด
1.3 ร่วมเสนอความคิดเห็นในการดำเนินโครงการและกิจกรรม	15	10.00	135	น้อยที่สุด
1.4 ร่วมวางแผนในการดำเนินโครงการและกิจกรรม	8	5.33	142	น้อยที่สุด

ประเด็น	จำนวน (N = 150)			ระดับของ การมีส่วนร่วม
	รวม		ไม่รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	
2. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร/ ผู้ผลิต				
2.1 ร่วมทำหน้าที่ในการกำหนด/ เลือกประเด็นหัวข้อและเนื้อหาของ โครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ)	3	2.00	147	น้อยที่สุด
2.2 ร่วมทำหน้าที่ในการรวบรวม/จัด หาข้อมูลที่ใช้ในโครงการ/กิจกรรม(อบรม/ สาธิต ฯลฯ)	3	2.00	147	น้อยที่สุด
2.3 ร่วมทำหน้าที่ในการผลิตสื่อที่ใช้ ในโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ)	3	2.00	147	น้อยที่สุด
3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร				
3.1 ท่านเคยเข้าร่วมโครงการ/ กิจกรรม (อบรม/สาธิต ฯลฯ)	120	80.00	30	มาก
3.2 หลังจากท่านเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ) แล้ว ท่านเคย ติดต่อขอข้อมูลเพิ่มเติมหรือไม่	69	46.00	81	ปานกลาง
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล				
4. ร่วมประเมินผลโครงการ/กิจกรรม (อบรม/สาธิต ฯลฯ)	4	2.66	144	น้อยที่สุด

การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของเกษตรกร กับสถานีวิจัยชุมชนเขาหินซ้อน

การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของเกษตรกรกับสถานีวิจัยชุมชนเขาหินซ้อน แสดงตามตารางที่ 9 ประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการวางแผน ในฐานะผู้ส่งสารหรือผู้ผลิต ในฐานะผู้รับสาร และในการประเมินผล ทุกหัวข้ออยู่ในระดับน้อยที่สุดทั้งหมด ยกเว้น การเคยรับฟังรายการของสถานีฯอยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 26.66

ตารางที่ 9 การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของเกษตรกรกับสถานีวิจัยชุมชนเขาหินซ้อน

ประเด็น	จำนวน (N = 150)			ระดับของการมีส่วนร่วม
	รวม		ไม่รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	
1.การมีส่วนร่วมในการวางแผน				
1.1 ร่วมเป็นคณะกรรมการ/ สมาชิกของสถานีฯ	1	0.66	149	น้อยที่สุด
1.2 ร่วมวางแผนการดำเนินงาน/ การจัดผังรายการของสถานีฯ	1	0.66	149	น้อยที่สุด
2. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร/ผู้ผลิต				
2.1 ร่วมทำหน้าที่ในการหาข้อมูลมาใช้ในรายการของสถานีฯ	0	0	150	น้อยที่สุด
2.2 ร่วมเป็นผู้จัดรายการของสถานี	0	0	150	น้อยที่สุด
3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร				
3.1 ท่านเคยรับฟังรายการของสถานีฯหรือไม่	40	26.66	110	น้อย
3.2 ท่านเคยโทรศัพท์เข้าไปพูดคุยหรือขอเพลงกับผู้จัดรายการ/ ดีเจหรือไม่	11	7.33	139	น้อยที่สุด
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล				
4. ท่านเคยประเมินผลการจัดรายการของสถานีฯหรือไม่	0	0	150	น้อยที่สุด

ประโยชน์ที่ได้รับจากการสื่อสารชุมชน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของเกษตรกร แสดงตามตารางที่ 10 ประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าได้รับข้อมูล ข่าวสารหรือความรู้ใหม่ ๆ ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.54 การได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในโครงการหรือกิจกรรม(อบรม/สาธิตฯลฯ) ในระดับมาก โดยมีค่า

เฉลี่ย 3.56 การได้รับคำแนะนำ/การให้คำปรึกษา/การช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.40 และการสามารถนำข้อมูลข่าวสารที่ได้จากโครงการหรือกิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ) ไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพได้ ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.50

ตารางที่ 10 ประโยชน์ที่ได้รับจากการสื่อสารชุมชน

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ระดับของการได้รับประโยชน์
- ได้รับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้ใหม่ ๆ	3.54	มาก
- ได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิตฯลฯ)ต่าง ๆ	3.56	มาก
- ได้รับคำแนะนำ/การให้คำปรึกษา/การช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ	3.40	ปานกลาง
- สามารถนำข้อมูลข่าวสารที่ได้จากโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ) ไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพได้	3.50	ปานกลาง

**ตอนที่ 5 ผลการศึกษาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชาวบ้านในเครือข่ายของศูนย์ศึกษา
และพัฒนานวนเกษตร(ห้วยหิน)**

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างของชาวบ้านในเครือข่าย

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างของชาวบ้านในเครือข่าย แสดงตามตารางที่ 11 ประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

เพศ พบว่า เป็นเพศชายและเพศหญิง ร้อยละ 50 เท่ากัน

อายุ พบว่า อายุน้อยที่สุดคือ 21 ปี และอายุมากที่สุดคือ 68 ปี ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 26 – 35 ปี ร้อยละ 66.67 รองลงมาอยู่ในช่วง 36-45 ปี ร้อยละ 54.17 และส่วนน้อยอยู่ในช่วงมากกว่าหรือเท่ากับ 46 ปี ร้อยละ 20.84

ศาสนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 95.84 รองลงมานับถือศาสนาคริสต์ ร้อยละ 4.17

ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับ ป.4 ร้อยละ 29.17 รองลงมาจบระดับ ป.6 ม.6 และปริญญาตรี ร้อยละ 16.67 เท่ากัน และส่วนน้อยจบระดับ ปวส.และสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 4.17 เท่ากัน

สถานภาพ ส่วนใหญ่อยู่ในสถานภาพสมรส ร้อยละ 6 และรองลงมาอยู่ในสถานภาพโสด ร้อยละ 25 และส่วนน้อยอยู่ในสถานภาพหย่า ร้อยละ 4.17

สถานภาพในครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว ร้อยละ 66.67 และรองลงมา เป็น สมาชิกในครอบครัว ร้อยละ 33.34

สถานภาพการรวมกลุ่มในชุมชน/ หน่วยงาน

ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในกลุ่ม ร้อยละ 79.17 และรองลงมาเป็นกรรมการ ร้อยละ 20.84

สถานภาพการรวมกลุ่มนอกชุมชน/ หน่วยงาน ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ไม่เข้าร่วมกลุ่ม ร้อยละ 37.50 รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่ม ร้อยละ 29.17 และส่วนน้อยเป็นหัวหน้ากลุ่ม ร้อยละ 8.34

อาชีพหลัก ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ร้อยละ 91.67 รองลงมามีอาชีพรับจ้างในภาคการเกษตรและรับราชการ ร้อยละ 4.17 เท่ากัน

อาชีพรอง ส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรอง ร้อยละ 62.50 รองลงมามีอาชีพค้าขายและรับจ้างนอกภาคการเกษตร ร้อยละ 12.50 และส่วนน้อยมีอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 4.17

ตารางที่ 11 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างชาวบ้านในเครือข่าย

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (N = 50)	ร้อยละ
เพศ		
- ชาย	12	50.00
- หญิง	12	50.00
อายุ		
- 26 – 35 ปี	16	66.67
- 36 – 45 ปี	13	54.17
- มากกว่าหรือเท่ากับ 46 ปี	5	20.84
ศาสนา		
- พุทธ	23	95.84
- คริสต์	1	4.17
ระดับการศึกษา		
- ป. 4	7	29.17
- ป. 6	4	16.67
- ม. 3	3	12.50
- ม. 6	4	16.67
- ปวส.	1	4.17
- ปริญญาตรี	4	16.67
- สูงกว่าปริญญาตรี	1	4.17

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (N = 50)	ร้อยละ
สถานภาพ		
- โสด	6	25.00
- สมรส	15	62.50
- หย่า	1	4.17
- ม่าย	2	8.34
สถานภาพในครอบครัว		
- หัวหน้าครอบครัว	16	66.67
- สมาชิก	8	33.34
สถานภาพการรวมกลุ่มในชุมชน/ หน่วยงาน		
- กรรมการ	5	20.84
- สมาชิก	19	79.17
สถานภาพการรวมกลุ่มนอกชุมชน/ หน่วยงาน		
- หัวหน้า/ ประธาน	2	8.34
- กรรมการ	6	25.00
- สมาชิก	7	29.17
- ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่ม	9	37.50
อาชีพหลัก		
- เกษตรกร	22	91.67
- รับราชการ	1	4.17
- รับจ้างในภาคการเกษตร	1	4.17
อาชีพรอง		
- เกษตรกร	1	4.17
- ค้าขาย	3	12.50
- รับจ้างในภาคการเกษตร	2	8.34
- รับจ้างนอกภาคการเกษตร	3	12.50
- ไม่มีอาชีพรอง	15	62.50

การรับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้เกี่ยวกับการเกษตรจากสื่อต่างๆของชาวบ้านใน เครือข่าย

การรับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้เกี่ยวกับการเกษตรจากสื่อต่าง ๆ ของชาวบ้านใน
เครือข่ายแสดงตามตารางที่ 12 ประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

สื่อหลัก กลุ่มตัวอย่างรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อหลัก ได้แก่ โทรทัศน์ ร้อยละ
87.50 จากหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 41.67 และจากวิทยุร้อยละ 37.50

สื่อชุมชน กลุ่มตัวอย่างรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อชุมชน ได้แก่ หอกระจายข่าว ร้อย
ละ 29.17 และจากวิทยุชุมชน ร้อยละ 20.84

สื่อบุคคล กลุ่มตัวอย่างรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคล ได้แก่ เจ้าหน้าที่หน่วยงาน
ราชการ ร้อยละ 70.84 จากเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชน ร้อยละ 58.34 และจากผู้นำชุมชน
ร้อยละ 41.67

สื่อกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อกิจกรรม ได้แก่ การอบรมหรือการ
สาธิต ร้อยละ 95.84 จากการศึกษาดูงาน ร้อยละ 83.34 และจากการรณรงค์ ร้อยละ 37.50

สื่ออื่น ๆ กลุ่มตัวอย่างรับข้อมูลข่าวสารจากสื่ออื่น ๆ ได้แก่ แผ่นพับ ร้อยละ 54.17
จากป้ายหรือโปสเตอร์ ร้อยละ 41.67 และจากสื่ออื่น ๆ ร้อยละ 20.84

ตารางที่ 12 การรับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้เกี่ยวกับการเกษตรจากสื่อต่างๆของชาวบ้านใน
เครือข่าย

ชนิดสื่อ	จำนวน (N = 50)		
	รับ		ไม่รับ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน
สื่อหลัก			
- โทรทัศน์	21	87.50	3
- วิทยุ	9	37.50	15
- หนังสือพิมพ์	10	41.67	14
สื่อชุมชน			
- วิทยุชุมชน	5	20.84	19
- หอกระจายข่าว	7	29.17	17
สื่อบุคคล			
- ผู้นำชุมชน	10	41.67	14
- เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการ	17	70.84	7
- เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานเอกชน	14	58.34	8
สื่อกิจกรรม			
- การอบรม/ การสาธิต	23	95.84	1
- การศึกษาดูงาน	20	83.34	4
- การรณรงค์	9	37.50	15
สื่ออื่น ๆ			
- แผ่นพับ	13	54.17	11
- ป้าย/ โปสเตอร์	10	41.67	14
- อื่น ๆ	5	20.84	19

การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของชาวบ้านในเครือข่ายกับศูนย์ศึกษาชนวนเกษตร

การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของชาวบ้านในเครือข่ายกับศูนย์ศึกษาชนวนเกษตร แสดงตามตารางที่ 13 ประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

การมีส่วนร่วมในการวางแผน

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการวางแผน ได้แก่ การร่วมประชุมกับศูนย์ศึกษาชนวนเกษตร อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 100 การร่วมเป็นกรรมการในการดำเนินโครงการและกิจกรรมและการร่วมเสนอความคิดเห็นในการดำเนินโครงการและกิจกรรมอยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 33.34 และ 37.50 ตามลำดับ การร่วมวางแผนในการดำเนินโครงการและกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 41.60

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร/ผู้ผลิต

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสารหรือผู้ผลิต ได้แก่ การร่วมทำหน้าที่ในการกำหนดหรือเลือกประเด็นหัวข้อและเนื้อหาของโครงการหรือกิจกรรม(อบรม/สาธิตฯ) และการร่วมทำหน้าที่ในการรวบรวมหรือจัดหาข้อมูลที่ใช้ในโครงการหรือกิจกรรม(อบรม/สาธิตฯ) อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 41.67 เท่ากัน การร่วมทำหน้าที่ในการผลิตสื่อที่ใช้ในโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิตฯ) อยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 29.17

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร ได้แก่ การเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯ) และการติดต่อขอข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 95.84 และ 87.50 ตามลำดับ

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯ) ในระดับปานกลาง ร้อยละ 50

ตารางที่ 13 การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของชาวบ้านในเครือข่าย

ประเด็น	จำนวน (N = 50)			ระดับของ การมีส่วนร่วม
	รวม		ไม่รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	
1.การมีส่วนร่วมในการวางแผน				
1.1 ร่วมประชุม	24	100	0	มากที่สุด
1.2 ร่วมเป็นกรรมการในการดำเนิน โครงการและกิจกรรม	8	33.34	16	น้อย
1.3 ร่วมเสนอความคิดเห็นในการ ดำเนินโครงการและกิจกรรม	9	37.50	15	น้อย
1.4 ร่วมวางแผนในการดำเนิน โครงการและกิจกรรม	10	41.6	14	ปานกลาง
2. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร/ ผู้ผลิต				
2.1 ร่วมทำหน้าที่ในการกำหนด/ เลือกประเด็นหัวข้อและเนื้อหาของ โครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ)	10	41.67	14	ปานกลาง
2.2 ร่วมทำหน้าที่ในการรวบรวม/ จัดหาข้อมูลที่ใช้ในโครงการ/กิจกรรม (อบรม/สาธิต ฯลฯ)	7	29.17	17	น้อย
2.3 ร่วมทำหน้าที่ในการผลิตสื่อที่ใช้ ในโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ)				
3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร				
3.1 ท่านเคยเข้าร่วมโครงการ/ กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ)	23	95.84	1	มากที่สุด
3.2 หลังจากท่านเข้าร่วมโครงการ/ กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ) แล้ว ท่านเคย ติดต่อขอข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมหรือไม่	21	87.50	3	มากที่สุด
4. การมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล				
4. ร่วมประเมินผลโครงการ/กิจกรรม	12	50.00	12	ปานกลาง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการสื่อสารชุมชน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของชาวบ้านในเครือข่าย แสดงตามตารางที่ 14 ประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าได้รับข้อมูล ข่าวสารหรือความรู้ใหม่ ๆ ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.33 การได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในโครงการหรือกิจกรรม(อบรม/สาธิตฯลฯ) ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.21 การได้รับคำแนะนำ/การให้คำปรึกษา/การช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.21 และการสามารถนำข้อมูลข่าวสารที่ได้จากโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิตฯลฯ) ไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพได้ ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.63

ตารางที่ 14 ประโยชน์ที่ได้รับจากการสื่อสารชุมชน

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ระดับของการได้รับประโยชน์
- ได้รับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้ใหม่ ๆ	4.33	มาก
- ได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ)	4.21	มาก
- ได้รับคำแนะนำ/การให้คำปรึกษา/การช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ	4.21	มาก
- สามารถนำข้อมูลข่าวสารที่ได้จากโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ) ไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพได้	4.63	มากที่สุด

วิจารณ์ผลการศึกษา

ผู้ส่งสารและผู้รับสาร

ในการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน พบว่า ตัวผู้ส่งสาร ซึ่งได้แก่ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร มีลักษณะเป็นผู้นำความคิดที่มีความน่าเชื่อถือ มีความรู้ความชำนาญในเรื่องการเกษตร สามารถถ่ายทอดและเข้ากับเกษตรกรได้ดี แต่ในการดำเนินโครงการต้องรอนโยบายของหน่วยงาน และขนาดของพื้นที่รับผิดชอบที่ไม่สัมพันธ์กับจำนวนของเจ้าหน้าที่ คือมีจำนวนเจ้าหน้าที่น้อยทำให้เข้าทำงานกับเกษตรกรได้ไม่ทั่วถึง ทำให้มีการดำเนินโครงการกับเกษตรกรได้เพียงบางส่วนเท่านั้น ในส่วนของเกษตรกรผู้รับสารเองก็ยังมีฐานะเป็นเพียงผู้รับสารในการอบรมหรือการสาธิต โดยได้แต่เพียงมาทำหน้าที่รับฟังข้อมูลข่าวสารจากทางหน่วยงาน

ในการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของสถานีวิจัยชุมชนเขาหินซ้อน พบว่า ตัวผู้ส่งสาร ซึ่งได้แก่ ผู้ดำเนินรายการ มีลักษณะเป็นผู้เข้าใจถึงปรัชญาของการดำเนินงานสถานีวิจัยชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยมีการเปิดโอกาสชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร โดยการให้เข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ร่วมรายการ หรือการโทรศัพท์เข้ามาพูดคุยในรายการ เป็นการสื่อสารแบบสองทางที่มีการสลับบทบาทไปมาในฐานะผู้ส่งสารกับผู้รับสาร

ในการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาชนวนเกษตร พบว่า ตัวผู้ส่งสาร ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาชนวนเกษตร เป็นผู้ที่สืบทอดแนวคิดวนเกษตรและการพึ่งตนเองมาจากผู้ใหญ่วิบูลย์ มีความรู้ความชำนาญในเรื่องวนเกษตรเป็นอย่างดี มีการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสาร โดยการเปิดกว้างทางความคิดบนฐานปัญหาของชาวบ้าน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดความต้องการในการทำวนเกษตรและการพึ่งตนเองตามความสมัครใจของชาวบ้าน

สื่อและเนื้อหา

ในการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน พบว่า สื่อที่มีความสำคัญในการดำเนินโครงการ คือ สื่อบุคคลที่มีความสามารถในการสื่อสาร ตลอดจนมีวิธีการที่จะถ่ายทอดความรู้ไปสู่เกษตรกร นอกจากนี้ สื่อกิจกรรมก็เป็นสื่อที่จะช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ได้มากขึ้น เช่น การจัดอบรม การสาธิต และการจัดทำศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่จะมีประเด็นเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการเกษตรเป็นหลัก

ในการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของสถานีวิจัยชุมชนเขาหินซ้อน พบว่า เนื้อหาในรายการของทางสถานีฯ ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ซึ่ง

ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เช่น การประกอบอาชีพ เรื่องโรคภัยไข้เจ็บ การบอกเล่า ข่าวสารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นต้น โดยลักษณะเนื้อหาในรายการของสถานีวิทยุ สอดคล้องกับลักษณะของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาของ เกคินี จุฑาวิจิตร(2542) คือ เนื้อหาของ สื่อมวลชนได้รับการจัดทำขึ้นในท้องถิ่น เนื้อหาที่ผลิตในท้องถิ่นจะเป็นสิ่งที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เนื่องจากเกี่ยวข้องกับโดยตรงและเข้ากับสภาพของผู้รับสาร

ในการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาฯวนเกษตร พบว่าสื่อที่มีความสำคัญต่อการดำเนินโครงการของทางศูนย์ศึกษาฯวนเกษตร คือ สื่อบุคคลที่มีความสามารถในการถ่ายทอดแนวคิดวนเกษตรและการพึ่งตนเองไปสู่ชาวบ้าน ตลอดจนมีวิธีการที่ยืดหยุ่น ทำให้สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานเกษตรร่วมกัน สอดคล้องกับรูปแบบของสื่อชุมชน ของจุมพล รอดคำดี(2527) คือ มีการใช้ สื่อบุคคลแบบและสื่อสารกลุ่มย่อย ซึ่งเป็นการสื่อสารระหว่างผู้สื่อสารกลุ่มเล็กๆ ที่ทุกคนสามารถพูดคุยกันได้อย่างทั่วถึง เช่น การสัมมนากลุ่ม การประชุมระดมความคิดเห็น เป็นต้น โดยการสื่อสารดังกล่าวเป็นการสื่อสารแบบสองทาง นั่นคือ ผู้สื่อสารทั้งคู่จะผลัดกันทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร การสื่อสารแบบสองทางนี้ยังมีบทบาทสำคัญต่อการโน้มน้าวใจและชักจูงใจ เพราะเมื่อผู้รับสารเกิดความไม่เข้าใจหรือไม่แน่ใจก็สามารถจะซักถาม หรือขอคำยืนยันจากแหล่งสารได้อย่างทันทีในระยะเวลาอันรวดเร็ว

การมีส่วนร่วม

ในการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาฯเขาหินซ้อน พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร สอดคล้องกับหลักการของกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมขององค์การ UNESCO (อ้างถึงใน จุมพล รอดคำดี ,2542) คือ เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับล่างที่สุด กล่าวคือในกระบวนการสื่อสารตั้งแต่ต้นยังอยู่ในกำหนัดของผู้ส่งสาร ไม่ว่าจะเป็นการเลือกประเด็นเนื้อหา การเลือกวิธีการนำเสนอ ไปจนกระทั่งเลือกช่องทางสื่อที่จะใช้ เผยแพร่ และผู้รับสารก็ยังคงมีฐานะเป็นเพียงผู้รับสารแต่เพียงอย่างเดียว ในส่วนของการวางแผนการดำเนินงานและการเป็นผู้ส่งสารและผลิตสื่อ เกษตรกรไม่มีส่วนร่วมในขั้นตอนดังกล่าว เนื่องจากการดำเนินงานของทางราชการซึ่งมีขั้นตอนที่ซับซ้อน ดังนั้นการเข้ามามีส่วนร่วมในหน้าที่ส่วนนี้จึงเป็นไปได้ยาก

ในการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน พบว่า เกิดการมีส่วนร่วมในระดับผู้รับสาร ซึ่งเป็นช่องทางที่เปิดกว้างสำหรับคนส่วนใหญ่ นอกจากการรับฟังรายการแล้ว ผู้ฟังยังได้มีส่วนร่วมในการโทรศัพท์เข้ามาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ดำเนิน

รายการ หรือสามารถการเข้ามาแจ้งข่าวสารหรือการประชาสัมพันธ์ให้แก่ชุมชนได้อีกด้วย ใน ส่วนของการเป็นผู้ผลิตรายการ มีผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการเข้ามาเป็นผู้ ดำเนินรายการร่วมซึ่งถือเป็นช่องทางที่จะได้รับฟังเรื่องราวปัญหาจากลูกบ้าน เพื่อจะได้ช่วยกัน หาทางแก้ไขปัญหาได้ต่อไป ในส่วนของการวางแผนการดำเนินงาน ทางสถานีฯจะมี ผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในการดำเนินงานด้วย แต่จากการสำรวจการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน พบว่า มีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารหรือผู้ฟังเท่านั้น และอยู่ในระดับน้อย ไม่มีส่วนร่วมในประเด็นอื่น ๆ เช่น การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมี ส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสารหรือผู้ผลิต และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ในการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาฯวนเกษตร พบว่า เกิดการมี ส่วนร่วมในระดับผู้รับสาร โดยการมีส่วนร่วมในการเข้าประชุม การอบรมและการสาธิต ซึ่ง ชาวบ้านจะมีในโอกาสในการแสดงความคิดเห็น โดยมีการนัดประชุม เสวนาและอบรมชาวบ้าน ในเครือข่าย เป็นประจำทุกวันที่ 11 ของทุกเดือน เป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมในการ สื่อสาร เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารจากชาวบ้านสู่ชาวบ้าน จากศูนย์ฯสู่ชาวบ้าน และจาก ชาวบ้านกลับไปยังศูนย์ฯ นอกจากนี้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการลงมือทำการสาธิตต่าง ๆ เช่น การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การผลิตยาสมุนไพรและการผลิตน้ำยาล้างจาน เป็นต้น ในส่วนของการ วางแผนและการเป็นผู้ส่งสารและผลิตสื่อ จะมีชาวบ้านที่เป็นแกนนำประมาณ 2-3 คน ที่เข้า มามีส่วนร่วมในการทำหน้าที่เหล่านี้ โดยเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ใน การวางแผนและการจัดทำหลักสูตรการอบรมอยู่แล้ว